

КОШЕВЕНКО А.В.
магістрант, ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»»,
ВАСИЛЬЧЕНКО О.М.
д.псих.н., доцент, професор кафедри психології,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»

ПРОБЛЕМА ПРОЯВУ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ В СТРУКТУРІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОСОБИСТОСТІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ

У сучасному суспільстві відбуваються бурхливі зміни, що мають своїми наслідками, зокрема, перебудову соціальних зв'язків, стирання жорстких меж між традиційними гендерними ролями. Особи чоловічої статі завжди мали значно ширші можливості для реалізації свого внутрішнього потенціалу, тоді як можливості самореалізації жінок лишалися досить обмеженими. Як наслідок, переважну більшість соціально значимих особистостей складають чоловіки. Внаслідок емансипації, сексуальної революції та діяльності феміністського руху спектр свобод для жінок значно розширився. Проте у сучасному суспільстві чоловіки складають більшість у органах влади, займають основні керівні посади та мають переваги у кар'єрному зростанні. Тобто, попри зміни гендерних ролей, гендерні стереотипи в структурі діяльності особистості мають місце бути.

Мета дослідження полягає у визначенні особливості прояву гендерних стереотипів в структурі діяльності особистості.

Гендерна ідентичність є результатом активного процесу, що супроводжується появою у людини відчуття власної неперервності, тотожності і визначеності внаслідок належності до певного надіндивідуального цілого. Формування ідентичності є запорукою психічного здоров'я особистості.

Говорячи про гендерні відмінності, слід враховувати особистісні характеристики людини її індивідуальність. Індивідуальність виявляється в рисах темпераменту, характеру, звичках, переважаючих інтересах, в якостях пізнавальних процесів, в здібностях, індивідуальному стилі діяльності.

Самоактуалізація є процесом розгортання та дозрівання початково закладених в організмі й особистості задатків, потенцій та можливостей. Самоактуалізація особистості може включати такі сфери як: соціальні характеристики (взаємодія зі соціумом); психологічні якості (безпосередність, демократичний характер); лідерські характеристики (прагнення до влади); прагнення до творчості (креативність); професійна сфера (прагнення до влади); самосприйняття тощо [1].

Реалізація особистості в житті, розгортання її природних потенцій має ряд ознак. Вони включають соціальну успішність особистості, її психологічні якості та моделі само-сприйняття.

В професійній діяльності особистості самоактуалізація є прагненням особистості реалізувати свій потенціал у тій сфері, в якій вона бачить своє

покликання. Спонування, прагнення, наміри, інтереси, цілі і завдання, які людина ставить перед собою, пов'язані з поняттям мотивації потреб. Процес пошуку професійної діяльності особистості сильно переплітається з процесом життєтворчості, виступаючи часом передумовою, а часом – результатом останньої. У цьому контексті вона починає діяти як механізм саморегуляції соціальної поведінки особистості [2].

Професійна самоактуалізація розглядається як пошук «себе в професії», власної професійної ролі, образу Я, професійного іміджу, індивідуального стилю професійної діяльності, визначення для себе професійних перспектив, досягнення їх, встановлення нових професійних цілей, прагнення до гармонійного розкриття і реалізації свого потенціалу в обраній професії.

Люди, що самоактуалізуються в обраній професії, прагнуть зробити все можливе для свого вдосконалення, щоб досягти вищого рівня компетенції через реалізацію себе, своїх цінностей, інтересів і здібностей. Це характеристика всього життєвого шляху в контексті професійної сфери, від етапу початкового професійного становлення до виходу на пенсію.

В умовах суспільних відносин нового типу і соціально-економічної кризи, комерціалізація життя має свою специфіку трансформації мотиваційних особливостей професійної самоактуалізації особистості.

Говорячи про професійну самоактуалізацію ідентичності, слід враховувати, що за нею виникають гендерні стереотипи як детерміновані культурою спрощені, стійкі, емоційно пофарбовані образи поведінки, риси характеру чоловіків і жінок [3].

Негативні прояви цих стереотипів полягають у різній інтерпретації та оцінці тієї ж самої події залежно від статі учасника цієї події, коли на основі одиничного випадку робляться узагальнені висновки. Для жінок, які виявляють свої здібності, бажають реалізувати свій потенціал, може виникнути конфлікт з традиційними поглядами довколишніх на місце жінки в суспільстві.

Для чоловіків висуваються вимоги слідувати нормам успішності в усіх сферах життя, що повністю неможливо. Унаслідок цього виникає стрес, який веде до компенсаторних реакцій: обмеження емоційності, нав'язливе прагнення до змагання тощо, що утруднює самореалізацію особистості [4].

Зазвичай стереотипи вважаються явищем негативним, яке утруднює спілкування, формує хибні уявлення про людей та явища навколишнього світу. Але стереотипи з психологічної точки зору також несуть в собі позитивне навантаження: вони сприяють створенню та збереженню позитивного "Я-образу", захисту групових цінностей, поясненню соціальних відносин, збереженню і трансляції культурно-історичного досвіду [5].

Аналізуючи негативну роль гендерних стереотипів в розвитку особистості можна відзначити, що: існуючі стереотипи образів чоловіка і жінки діють як збільшувальне скло: відмінності між чоловіками і жінками підкреслюються в набагато більшому ступені, ніж вони є в дійсності; існує різна інтерпретація й оцінка тієї самої події залежно від того, до якої статі належить учасник цієї події; під впливом гендерних стереотипів гальмується розвиток тих якостей особистості, що не відповідають даним стереотипам, а отже чоловіків

змушують бути маскулініними, а жінок фемінними, навіть тоді, коли це не відповідає їх прагненням та бажанням; гендерні стереотипи ускладнюють професійну самореалізацію жінок та можливості реалізувати себе в сім'ї для чоловіків.

Підсумовуючи сказане, можна стверджувати, що серед найвагоміших згубних наслідків впливу стереотипів на розвиток особистості та міжособистісну взаємодію може бути небажання змінювати своє ставлення та поведінку по відношенню до стереотипних гендерних груп у спілкуванні; зниження продуктивності взаємодії між представниками різної статі; формування невротичного сценарію розвитку особистості через необхідність відповідати стереотипним уявленням про гендерну групу, або навпаки, боротися з існуючими стереотипами.

Негативний вплив стереотипів зовнішності та привабливості, в свою чергу, змушує особистість вдаватися до змін у ній за допомогою неодноразових пластичних операцій, призводить до розвитку анорексії, знижує самооцінку та ін. Однією з можливостей корекції впливу гендерних стереотипів на життєдіяльність особистості та ефективну соціальну взаємодію є дотримання психологічних умов і факторів, що сприяють зміні стереотипів, що потребує подальших досліджень в цій сфері.

Список використаних джерел:

1. Маркова А.К. Психология профессионализма / А.К.Маркова. – М., 1996. – 160 с.
2. Дворніченко Л.Л. Філософсько-психологічні аспекти професійної орієнтації та самореалізації особистості в сучасному світі праці / Л.Л. Дворніченко // Психологія і особистість. Науковий журнал. – 2015. – № 2 (8) Ч. 1. – С. 272– 283
3. Ожигова Л. Н. Гендерная интерпретация самоактуализации личности в профессии: Автореф. дис.... канд. психол. наук. — Краснодар, 2000. — 91 с
4. Оксамитна С. М. Гендерні ролі та стереотипи / С. М. Оксамитна // Основи теорії гендеру. — К. : К.І.С., 2004. — С. 157–181.
5. Попова Л.В. Гендерные аспекты самореализации личности. – М., 1996.
6. Васильченко О.М. Гендерні стереотипи в структурі професійного становлення особистості / З.О. Мусієнко, О.М. Васильченко // Актуальні питання сучасної науки та практики: матеріали науково-практичної конференції - К.: Університет "КРОК", 2018. - С.538-540.